

Олександр АСТАФ'ЄВ

ТВОРИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ПЕРЕКЛАДІ
ЧЕСЛАВА ЯСТШЕМБЦЯ-КОЗЛОВСЬКОГО

У статті розглянуто питання художньо-перекладацької майстерності Ч. Ястшембця-Козловського, його уміння відтворити всю складність поезики Т. Шевченка, її зв'язок з усною народною піснею, лексичне і тропейне багатство, емоційне звучання і ритмічну виразність, тонкощі строфіки та еволюцію рим.

Ключові слова: художній переклад, адекватність, семантика, містика, образна система, ритміка, лексика, фігури і тропи.

Кременецька земля дала світові багатьох письменників, які хоч і не ідентифікували себе з українством, та все ж пам'ять землі, українська тематика, волинський історичний, фізичний і біологічний ландшафт у їх творах дуже помітні. Ролан Барт писав: «Стиль має вертикальний вимір, він занурений у глухі тайники особистісної пам'яті, сама його непроникність виникає із життєвого досвіду тіла... Таємниця стилю – це те, про що пам'ятає тіло письменника»¹.

Візуальний, історично достовірний волинський ландшафт і його глибоку пережитість, насиченість архетипною пам'яттю, зустрічаємо в творах кременчан Юліуша Словацького (1809 – 1849), зокрема в його поемах «Jan Bielecki» («Ян Білецький»), «Zmija» («Змій»), у драмах «Balladyna» («Баладина»), «Sen srebrny Salomei» («Срібний сон Саломеї»), «Beniowski» («Беньовський»), «Mazera» («Мазепа»); Йозефа Чеха (1806 – 1876), видавця популярного «Kalendarza Krakowskiego» і організатора літературного життя в Кракові; Міхала Подчашинського (1800 – 1835), публіциста і критика, видавця «Dziennika Warszawskiego» і «Pamiętnika Emigracji Polskiej» в Парижі; Антонія Бопре (1860 – 1937), публіциста і редактора краківських часописів «Nowa Reforma», «Głos Narodu», «Czas»; Едварда Пашковського (1863-1934), редактора часописів «Dziennik Kijowski», «Dziennik Poznański», автора повістей «Podniebie. Z kroniki czwartego piętra» («Піднеб'я. З хроніки четвертого поверху»), «Jasne wody» («Ясні води»), «Doloroza» («Долороза»), «Rozbitki» («Жертви») книги спогадів «Zawierucha ukraińska» («Українська розруха»); Аліни Свідерської (1875 – 1963), письменниці і перекладачки та ін.

¹ Barthes R. Essais critiques. – Paris, 2000. – P. 230.

До цього пантеону славетних кременчан також належить Ч. Ястшембець-Козловський (1894 – 1956), видатний польський перекладач, критик, прозаїк і перекладач². Він народився 31 грудня 1894 року в Кременці, в родині лікарів – Міхала Ястшембеця-Козловського і його дружини Зофії (із Зеленаїв). У 1897-му родина переїхала до Києва. Через кілька років, у 1904, з хлопцем трапився нещасний випадок: він упав з коня і назавжди залишився калікою. Після закінчення гімназії самотужки вивчав філософію, психологію, теологію, лінгвістику, антропологію, опанував чужі мови. Дебютував поетичною збіркою «Petaloj», на мові есперанто (Париж, 1912). Свої вірші, переклади та статті юнак друкує у київських польських часописах «Pióro», «Sznur Rubinów», «Przedświt», «Przegląd Polski» (1912 – 1918 pp.).

У 1919 році переїхав до Варшави, жив то в столиці, то в її передмістях (Сосновець, Влохи). Згодом виходять його поетичні збірки: «Gałązka z za płotu» («Галузка із-за плоту», Львів, 1926) і «Błękitna brama» («Блакитна брама» – з передмовою Леопольда Стаффа; Варшава, 1934).

У цей час Ч. Ястшембець-Козловський потрапляє під вплив ідей польського філософа-містика Ю. Гоене-Вронського (1778 – 1853). Основні ідеї філософа викладені в його статтях на сторінках періодики, а також у книгах «Prospekt mesjanizmu» («Перспект месіанізму») і «Zwiastun mesjanizmu» («Провісник месіанізму») – обидві вийшли посмертно, в 1931 р., та ін. Ю. Гоене-Вронський є основоположником польського, а загалом і слов'янського месіанізму, він першим увів до наукового обігу термін «месіанізм». Учений випередив і багато в чому розвинув головні ідеї «філософії вседності», яку пов'язують з іменем Владіміра Соловйова та його послідовників, обгрунтував «синергетичні мотиви», близькі до «філософії загальної справи» Ніколая Федорова.

Статті Юзефа Гоене-Вронського, у яких викладено засади месіанізму, почали з'являтися в періодиці після 1818 року, а його головна книга «Losy Francji, Niemiec i Rosji jak prolegomieny do mesjanizmu» («Долі Франції, Німеччини і Росії як пролегомени до месіанізму», 1842 – 1843) побачила світ якраз тоді, коли Адам Міцкевич читав лекції із слов'янської літератури в Collège de France в Парижі. Саме в цих лекціях він використовує термін «месіанізм» Юзефа Гоене-Вронського, позначаючи ним не лише ідеї польського містика і релігійного реформатора Анджея Тов'янського, прихильником якого був сам, як і його однодумці Северин

² Jastrzębiec-Kozłowski Czesław // Słownik współczesnych pisarzy polskich: W 4 t. – Warszawa, 1964. – Т. 2. – С. 43-46.

Гощинський та Юліуш Словацький, а й месіаністську ідеологію багатьох слов'янських інтелектуалів. Як відомо, месіанізм Адама Міцкевича найповніше виявився в його «Księgach narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego» («Книгах польського народу і польського палігримства») (1832), та в третій частині «Dziadów» («Поминок», візія «мужа 44»), яка була написана в Дрездені в 1832 році і тоді ж таки увійшла до четвертого тому його «Poezji» («Поезій»). Як відомо, ідеї польського месіанізму вплинули на видатний український історіософський твір «Закон Божий (Книги буття українського народу)» – програмний документ Кирило-Мефодіївського братства. Саме його конфіскували жандарми 30 березня 1847 р. під час обшуку на квартирі в Миколи Костомарова і він слугував як речовий доказ на слідстві братчиків у Києві і Петербурзі. Для нас важливо, що в контексті «Закону Божого» фігурують ідеї Ю. Гоене-Вронського і А. Тов'янського, хоч сам мислитель не без підстав називав свого послідовника (Тов'янського) плагіатором.

У Варшаві, в 1918 році, був заснований Інститут месіанізму, завдання якого – поширювати ідеї і твори Ю. Гоене-Вронського. Після переїзду до Варшави Чеслав налагоджує тісні контакти з працівниками цього інституту, його зацікавили ідеї «софійного перетворення світу» польського мислителя, оскільки вони включають у себе релігійно-антропологічні уявлення, вчення про народи і нації. За Гоене-Вронським місія людини полягає в тому, щоб виконати божественний задум: месія – Ісус Христос – поставив перед людством великі проблеми і завдання, тому кожен індивід має співпрацювати з Богом, брати участь в акті творення світу і таким чином досягти родового безсмертя. Юнак знайомиться із ще одним палким прихильником філософії месіанізму – поетом, прозаїком, публіцистом і критиком Єжи Брауном, він у 20-30-их роках редагував «Gazetu Literacką», довкола якої згуртував молоді таланти, а з 1932 р. власним коштом видавав часопис «Zet». У газеті «Dziennik Lwowski» за 7 березня 1928 р. Ч. Ятшембець-Козловський надрукував рецензію на повість Є. Брауна «Hotel na plaży» («Готель на пляжі»). Так починається тісна дружба між цими видатними особистостями. На цей час припадають філософські праці Чеслава: «Absolut i względność. Wstęp do Wronskiego» («Абсолют і відносність. Вступ до Вронського», Варшава, 1934), «La creation proper de Dieu» («Коментар до «Божого творіння», Париж, 1934), «Czas. Studium filozoficzne» («Час. Філософічна студія», у зб. «Wronskiana», 1939), розвідка з лінгвістики «Przyczynek do systematyki języka» («Доповнення до систематики мови», у зб. «Przegląd Filozoficzny», 1936, nr 4).

Широке читачьке визнання – аж до світового – приходить до Ч. Ястшембця-Козловського як перекладача з англійської, французької, провансальської, сербської, хорватської, есперанто, російської, української та інших мов. Його переклади виходять окремими книгами, друкуються у колективних збірниках, часописах «Besjada Literacka», «Biuletyn Polsko-Ukraiński», «Dzień», «Echo Warszawy», «Echo Tygodnia», «Epoka», «Gazeta Literacka», «Gazeta Ludowa», «Gazeta Warszawska», «Głos Anglii», «Kultura», «Kultura Polska», «Kurier Popularny», «Kurier Warszawskie», «Kuźnica», «Merkuriusz Polski», «Myśl Polska», «Naród», «Nauka i Sztuka», «Nowina», «Nowiny Literackie», «Odra», «Odrodzenie», «Okolica Poetów», «Pióro», «Płomyczek», «Płomyk», «Pola esperantisto», «Przyjaźń», «Rejsy», «Rzeczpospolita», «Skamander», «Szpilki», «Świat», «Świat i Życie», «Świat Kobiocy», «Tęcza», «Trubadur», «Tygodnik Pustrowane», «Tygodnik Warszawskie», «Warszawa», «Wiadomości Literackie», «Wici», «Wieś», «Zdrój», «Zet», «Zwierciadło», «Życie Literackie» та інші.

Він переклав такі твори: з латинської версії Біблії отця Ієроніма (IV ст.) – Псалми Давидові; з англійської – Вільяма Шекспіра, Джорджа Байрона, Едгара По, Генрі Бартеза, Едварда Валлака, Стенді Горлера, Генрі Гатеса, Вільяма Максвелла, Філіпа Оппенгейма, Майї Сінклер, Стефана Гейма; з французької – Мольєра, Аргура Рембо, Шарля Бодлера, збірник французької лірики XII – XX ст.; з провансальської – Фредеріка Містрала; з російської – Александра Пушкіна, Александра Островського, Льва Толстого, Михайла Салтикова-Щедріна, Фьодора Достоевського, Івана Тургенева, Сергея Аксакова, Александра Сухово-Кобиліна, Михайла Пришвіна, Вячеслава Шишкова, Івана Карнаухова, Ольги Форш, Валентіна Костилова, Павла Бажова; із сербської – Іво Андрича, Стефана Левіса; з хорватської – Івана Гундулича, Александра Губрановича та ін.

Колишньому кременчанину не байдужа доля України. Він розділяв програму тих періодичних видань 30-их років («Bunt młodych», «Polityka», «Biuletyn Polsko-Ukraiński»), які відстоювали демократичний принцип Польщі як багатонаціональної держави, де українська національна меншість (а на той час це була більш-менш третина населення) повинна брати участь у демократичному процесі, а не бути з нього виключеною. Він розділяв політичну концепцію Юзефа Пілсудського, який боровся за національне визволення і самостійність Польщі, її відрив від Росії, бо Польща культурно зв'язана із заходом, але перебувала під пануванням Москви. Російський вплив проникав у польське життя через колишніх польських революціонерів, вихованих на російських революційних традиціях, спрямованих проти царату. Проте після

державного перевороту 1926 року Юзеф Пілсудський став диктатором, в Польщі посилювалися тенденції русифікації³. Ч. Ястшембець-Козловський не розділяв методів режиму Пілсудського після 1926 року, які порушували законність і виявилися, зокрема, у створенні відомого концентраційного табору в Березі Каргузькій.

З російської на польську наш автор переклав окремі білини, які, на думку Дмитра Чижевського, є пам'ятником як української, так і російської художньої думки. Вони вийшли у збірнику «Wybór M. Jakóbiec» (Вроцлав, 1955). Він переклав також повісті Миколи Гоголя «Страшна помста» («Straszną zemstą», у книзі: Gogol N. Wybór pism, Варшава, 1954); «Сорочинський ярмарок» («Jarmark w Soroczyńcach», там же); оповідання («Opowiadania», у книзі: Gogol N. Pisma wybrane, Варшава, 1956, т. 1).

Євген Маланюк писав: «Коли в середині 30-х років я запропонував був моєму приятелеві (й перекладачці) бл. п. Ч. Ястшембецю-Козловському перекласти „Вія”, то його чудовий переклад (враз з чудовими дереворитами Кравченка) не прийняв ні один варшавський журнал. А редактор популярного „Tygodnika Ilustrowanego” заявив мені одверто, що видрукування якої-будь речі Гоголя дуже зле відбилос'я б на передплаті його журналу»⁴.

Наш земляк – один із найталановитіших перекладачів творів Тараса Шевченка. Він переклав його 68 віршів і поем, серед них такі твори, як «Perebendia» («Перебендя»), «Heretyk» («Єретик»), «Trzy lata» («Три літа»), «Kosiarz» («Косар»), «Rzawiec» («Іржавець»), «Mnich» («Чернець»), «Chowaliśmy się kiedyś razem...» («Росли укупочці, зросли...»), «Po co miałym się ożenić» («Нащо мені женитися?»), «I kobić gibka i ta młoda / niepokalana twa uroda...» («І станом гнучким, і красою...»), «O jakże jest szczęśliwy, komu / dano mieć dom swój» («Добро, у кого є господя»), «Wszystko mi jedno już, czy będę...» («Мені однаково, чи буду...»), «W niewoli dnie i noce liczę...» («Лічу в неволі дні і ночі...») та інші. Перекладач зумів передати всю складність поезики Т. Шевченка, її зв'язок з усною народною піснею, емоційне звучання і ритмічну виразність, семантику римування на еволюцію рим, принципи графічної будови. Він довів, що його поетична творчість увібрала в себе найкращі досягнення українського народного й літературного вірша, бо Т. Шевченко був реформатором у практиці національної

³ Król M. Style politycznego myślenia. Wokół «Buntu Młodych» i «Polityki». – Paryż, 1979. – S. 42-48.

⁴ Маланюк Е. Гоголь – Гоґоль // Маланюк Е. Книга спостережень. Проза. – Торонто – Онтаріо, 1962. – С. 192.

версифікації, тодішні канони техніки віршування підкорив новим завданням, збагатив ритміку й образну систему новими знахідками.

На думку Г. Кочура, Ч. Ястшембець-Козловський «має особливі заслуги як перекладач Т. Шевченка, і то не тільки через те, що йому належить найбільша кількість перекладів (39): серед них єх просто-таки бездоганні. Досить зіставити з оригіналом такі твори, як «Сон» («Гори мої високіі!»), винятково важкий для перекладу вірш «Понад полем іде», деякі пісні («Ой крикнули сірі гуси...»), такі ліричні мініатюри, як «Я не нездужаю нівроку...», «Не нарікаю я на бога...», щоб упевнитись, як близько віддає перекладач оригінал, якої досягає яскравості й природності вислову»⁵.

Перекладач добре зрозумів, яке місце займає романтизм у творчості Т. Шевченка. Як відомо, на українському ґрунті романтизм прийнявся дещо пізніше, ніж у польській і російській літературі. Та він характеризується тіснішим, ніж скажімо в російській літературі, зв'язком із народною стихією і впливами народної поезії. Згадаймо, наприклад, що українська тема та уснопоетична творчість українського народу лягла в основу творів представників «української школи» в польському романтизмі, про широкі перспективи використання українського фольклору йдеться у розвідках «O słowiańczyźnie przed Chrześcijanswem» («Про слов'янщину перед християнством») Зоріана Доленги-Ходаковського (1918), «Nowa epoka w poezji polskiej» («Нова епоха в польській поезії») Северина Гощинського (1835), «O szkole ukraińskiej poezji» («Про школу української поезії»), «O gminnych ukraińskich podaniach» («Про волостеві українські подання») Міхала Грабовського (1840, 1845). М. Грабовський пише окрему статтю з приводу виходу збірника українських пісень Михайла Максимовича», розглядає твори польських поетів, пов'язані з українським фольклором, переконує в тому, що вони збагачують польську національну поезію»⁶.

Важливу роль у становленні українського і польського романтизму відіграють друковані збірники фольклору М. Цертелева (Церетелі), М. Максимовича, Б. Залеського, І. Срезневського, Ж. Паулі та ін. Про вплив української народної пісні на творчість Т. Шевченка йдеться у працях П. Куліша, А. Річицького, М. Петрова, М. Сумцова, О. Колесси, І. Франка, А. Шамрая, Б. Навроцького, М. Драй-Хмари, О. Дорошкевича, О. Багрія, Д. Ревуцького, Ф. Колесси та ін.

⁵ Кочур Г. Шевченко в польських перекладах // Кочур Г. Література та переклад: У 2-х т. – К., 2006. – Т. 1. – С. 229.

⁶ Grabowski M. O pieśniach ukraińskich // Literatura i Krytyka. – 1837. – Т. 1. – С. 103.

Значення пісні як основної підвалини національної літератури, перспектив її розвитку і збагачення постійно підкреслює Т. Шевченко, звертаючись до улюбленого у романтиків типу народного співця (збірка «Кобзар»). Кобзаря він змальовує подекуди з етнографічною вірністю, з ним ідентифікує себе самого, як Адам Міцкевича у своєму творі «Dudarz», напр., в «Перебенді», вкладає в його уста свою пісню («Тарасова ніч», «Мар'яна-черниця»). Кобзар виступає героєм поеми «Невольник», або бере участь в описуваних подіях, як волох у «Гайдамаках», коли своїми піснями підбадьорює повстанців на боротьбу, а на бенкетах приспівує до танцю.

У багатьох творах поет наводить заголовки, вплітає цілі строфи своїх пісень у тексти («Гайдамаки», «Мар'яна-черниця», «Тарасова ніч», «Невольник», «Відьма», «Марина», драма «Назар Стодоля» та ін.), інколи сам стилізує під народні пісні. У вірші «Чернець» є такі рядки:

В червоних штанях оксамитних
Матнею улицю мете.
Іде козак. – Ох, літа! Літа!
Що ви творите? – На тоте ж
Старий ударив в закаблуки,
Аж встала курява! Отак!
Та ще й приспівує козак:
– По дорозі рак, рак,
Нехай буде так, так.
Якби таки молодиці
Посіяти мак, мак.
Дам лиха закаблукам,
Дам лиха закаблам,
Останеться й передам.
А вже ж тіі закаблуки
Набралися лиха й муки!
Дам лиха закаблукам,
Дам лиха закаблам,
Останеться й передам!⁷

У перекладі:

Strojny w czerwone szarawary,
Których aksamit kurz zamiata,
Ulicą sunie Kozak stary.

⁷ Шевченко Т. Повн. збір. творів. У 12 т. – Т. 2. – К.: Наукова думка, 1991. – 526 с. – С. 38.

Coście sprawiły, lata, lata!
I tu w dodatku jeszcze sobie
Wyciął w obcasy na rozgrzewkę
I wyhukuje taką śpiewkę:
„Hej, na drodze rak, rak,
Niechaj będzie tak, tak!
Jakby kraśne młodycie
Posiały nam mak, mak!
Hej, podeszwy, dam ja wam!
Obcas też dostanie sam,
A i noskom szkołę dam,
W skórę raz za wszystkie czasy!
Oj, podeszwy, dam ja wam!
Obcas też dostanie sam,
A i noskom szkołę dam!”⁸.

Цю пісню склав Т. Шевченко за взірцем народної чабарашки «По дорозі жук, жук». Дальше її рядки майже дослівно запозичені з народної пісні «Од Києва до Лубен». Перекладачеві хіба-що можна дорікнути, що неточно передано іронічні слова: «Якби такі младиці / Посіяли мак, мак». У перекладі: «Jakby kraśne młodycie / Posiały nam mak, mak!». Виходить, що не козак, а младиці (хоча в оригіналі – одна младиця) «посіяли мак».

М. Сумцов пише: «У нього (Т. Шевченка – О. А.) є такі ліричні вірші, про котрі навіть трудно сказати, чи його це твір, чи яка-небудь записана ним пісня, невідома з інших збірників»⁹. Але ясно одне, ці вірші мають таке ж ритмічне членування, як і в народній пісні і яке полегшує їх покладання на музику, недарма вони так вплинули на розвиток української музики, зокрема на Миколу Лисенка. Г. Сидоренко підкреслює: «Його поезія залишається писаною, а не співаною, – писаною поезією з усіма ознаками співності»¹⁰.

У творах Т. Шевченка дуже багато народнопіснених мотивів: сирітство й самотність, чужина й вороги, журба й туга за рідним краєм, відчуття смерті на чужині, жаль за втраченою молодістю, мотив долі¹¹. Він залюбки вводить у тексти рядки народних пісень,

⁸ Szewczenko T. Utwory wybrane / Red. i słowo wstępne Wł. Słobodnik, postowie Mariana Jakóbca. – Warszawa, 1975. – S. 179.

⁹ Сумцов Н. Шевченко среди поэтов славянства // На спомин 50-х роковин смерті Тараса Шевченка. – М., 1912. – С. 65.

¹⁰ Сидоренко Г. Ритміка Шевченка. – К., 1967. – С. 8.

¹¹ Колеса Ф. Студії над поетичною творчістю Т. Шевченка // Колеса Ф. М. Фольклористичні праці. – К.: Наукова думка, 1970. – 413 с. С. 172-326. – С. 184.

вони органічно зливаються з усім текстом, як, напр., у «Перебенді». В оригіналі:

Вітер віс-повіває,
По полю гуляє,
На могилі кобзар сидить
Та на кобзі грає.
Кругом його степ, як море
Широке, синіє:
За могилою могила,
А там – тільки мріє
Сивий ус, стару чуприну
Вітер розвіває;
То приляже та послуха,
Як кобзарі співає...¹²

У перекладі:

Wicher źdźbłka traw rozchwiewa,
Po polu powiewa, –
Na mogiłe siedzi kobziarz,
Gra sobie i śpiewa.
Ssep dokoła błękitnieje
jak bezakresne morze;
Za mogiłą znów mogiła,
a dalej – prestworze...
Siwy wąs, czuprynę starczą
Wiatr spleta, rozruci,
To znów legnie i posłucha,
Jak tam kobziarz nuci¹³.

Звернення до уснопоетичних джерел, наслідування мотивів, образної системи, ритмічного малюнка тощо лягає в основу його багатьох творів, що дуже ускладнює роботу перекладача. Ф. Колеса підкреслює: «Шевченко користується тут мотивами, образами й зворотами народної поезії може більше, ніж у пізнішій добі – та це зовсім не зменшує оригінальності його творів; Шевченкова лірика, щира й безпосередня, не має ані крихітки чогось штучного, підроблюваного та водночас виявляє сильну й оригінальну творчу індивідуальність, що доцільно й дуже вдатно розпоряджає засобами народнописанного стилю»¹⁴.

¹² Шевченко Т. Повн. збір. творів. У 12 т. – Т. 1. – К.: Наукова думка, 1991. – 590 с. – С. 45-46.

¹³ Szewczenko T. Utwory wybrane. Op. cit. – S. 27.

¹⁴ Колеса Ф. Студії над поетичною творчістю Т. Шевченка. Там само. – С. 189.

«Косар» в оригіналі приваблює стрункою строфічною будовою і сталим римунням (аабба), де маємо 2-стопний анапест і 3-стопний ямб із незначними відхиленнями:

Понад полем іде,
Не покоси кладе,
Не покоси – гори.
Стогне земля, стогне море,
Стогне та гуде!¹⁵

Перекладач відтворює вірш хореїчним ритмом з незначними відхиленнями, зберігаючи дистанцію від пісенної інтонації і підкреслює декламаційний характер мови:

Idzie, idzie nad polem,
I nie kłosa półkolem,
Nie pokosy tnie, lecz góry!
Jęczy ziemia spod wichury,
Ziemia dudni bolem.
(«Kosiarz»)¹⁶.

Перше, що відчуваємо у віршах Т. Шевченка – це ритми народної пісні. В «Перебенді», зокрема, використано народний коломийковий чотирнадцятискладник. Переважає звичайна коломийкова схема (8+6) 2 із римунням абвб, з чотирирядковим написанням.

Перебендя старий, сліпий – (1) (8+6)2
Хто його не знає? (2) абвб
Він усюди вештається (3)
Та на кобзі грає¹⁷. (4)

У перекладі:

Stary, ślepy Perebendia – (1) (8+6)2
Każdy zna go dobrze. (2) абвб
Od wsi do wsi się pałęta (3)
I grywa na kobzie. (4)
(«Perebendia»)¹⁸.

Перекладач зберігає поділ вірша на рядки, зумовлений принципом психологічного паралелізму: вітер «по полю гуляє» – на «могілі кобзар сидить». У перекладі: wicher po «polu powiewa» –

¹⁵ Шевченко Т. Повн. збір. творів. Там само. – Т. 2. – С. 13.

¹⁶ Szewczenko T. Utwory wybrane. Op. cit. – S. 158.

¹⁷ Шевченко Т. Повн. збір. творів. Там само. – Т. 2. – С. 13.

¹⁸ Szewczenko T. Utwory wybrane. Op. cit. – S. 158.

na «mogile siedzi kobzarz».

У «Перебенді» спостерігаємо чисті літературні переноси (enjament'и), в оригіналі:

А хто грає, того знають
І дякують люде¹⁹.

У перекладі:

A kto grywa, tego znają
Ludzi z każdej wiocki²⁰.

В оригіналі:

Пожуриться, посумує,
Сидячи під тином²¹.

У перекладі:

I poduma sobie smutno
Siedząc w cienu płota²².

Важливе місце в творчості поета займають біблійні образи. Адже в Академії художеств, де навчався Т. Шевченко, обов'язковим було використання біблійних образів, про це він говорить у повісті «Художник». А в «Щоденнику» від 16 грудня 1857 р. записує: «Я не равнодушен к библийной поэзии».

Біблійні сюжети, образи і мотиви Т. Шевченко розробляє в своїх малярських роботах: «Іезекііль на полі, всіяному кістками», «Жертвоприношення Аврама», «Христос благословляє хліб», «Св. Дмитро», «Лот із дочками», «Розп'яття», «Апостол Петро», «Самаритянка», «Притча про блудного сина», «Голова Христа», «Притча про робітників на винограднику (з Рембрандта)», «Свята родина (з Мурильйо)», у фрагментах офортів з картини Рембрандта «Смерть Марії» та □н.. Тому, вважає Д. Бучинський, «питання християнсько-філософської думки Тараса Шевченка є питанням суттєвим, реальним і достойним глибоких і терпеливих студій»²³.

Поет використовував біблійні образи і мотиви в період «трьох літ», зокрема 1845, а також 1848 і 1859 років. Із Біблії він узяв епіграфи до поем «Тризна», «Сон», «Великий льох», «Кавказ», «І мертвим, і живим...», «Осика», «Неофіти». Мотиви, сюжети, теми і образи Біблії він безпосередньо обробив у таких творах і циклах, як

¹⁹ Jastrzębiec-Kozłowski Cz. Op. cit. – Т. 2. – С. 13.

²⁰ Szewczenko T. Utwory wybrane. Op. cit. – S. 158.

²¹ Шевченко Т. Повн. збір. творів. Там само. – Т. 2. – С. 13.

²² Szewczenko T. Utwory wybrane. Op. cit. – S. 158.

²³ Бучинський Д. Християнсько-філософська думка Т. Г. Шевченка. – Мадрид – Лондон, 1962. – С. 114.

«Псалми Давидові», «Ісає. Глава 35 (Подражаніє)», «Подражаніє 11 псалму», «Во Іудеї во дні они», «Марія», «Подражаніє Іезекіілю. Глава 19», «Осія. Гл. XIV», «Подражаніє», «Саул». Ось «Подражаніє 11 псалму»:

Возвеличу
Малих отих рабов німих!
Я на сторожі коло них
Поставлю слово. І пониче,
Неначе стоптана трава,
І думка ваша і слова –
Неначе срібло куте, бите
І семикрати перелите
Огнем в горнилі, словеса
Твої, о Господи, такії.
Розкинь же їх, твої святис,
По всій землі. І чудесам
Твоїм увірують на світі
Твої малі убогі діти!²⁴

У перекладі:

Wielowładnie
Podniosę słabych i nędzarzy!
Zasię postawię na ich straży
Wcielone Słowo... I opadnie,
Jakoby stratowana trawa,
I wasza myśl, i chęć nieprawa.
Albowiem, Panie, Twoja mowa
Jak srebro jest, które się kowa
I siedmkroć w ogniu się doświadcza.
Więc na zgorzszą grzechem ziemię
Swych świętych słów racz rzucić siemię!
A ujrzą wszyscy, jako władcza
Twa moc; i w sprawy Twoje błogie
Uwierzą dzieca Twe ubogie.
(«Naśladowanie Psalmu XI»)²⁵.

Вчені підкреслювали, що «Давидові псалми» були написані 19. XII. 1845 р. А 25. XII. 1845 р. Т. Шевченко створив свій славнозвісний заповіт, де виведено образ «великої сім'ї»:

Поховайте та вставайте,

²⁴ Шевченко Т. Повн. збір. творів. Там само. – Т. 2. – С. 237.

²⁵ Szewczenko T. Utwory wybrane. Op. cit. – S. 261.

Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте.
І мене в сем'ї великій,
В сем'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом²⁶.

До речі, образ «сем'ї великої», «сем'ї вольної, нової» майстерно передали у своїх перекладних версіях цього твору і Ярослав Івашкевич («A mnie zaś w rodzinie waszej / Mocnej, świeżej, nowej / Przypomnijcie wspomniając / Łagodnymi słowy»), і Леон Пастернак («Mnie zaś w wielkiej rodzinie, / W kraju wolnym, nowym, / Pamiętajcie wspomnieć czasem / Dobrym, cichym słowem»).

Приваблює Т. Шевченка і біблійний образ гніву старозавітних пророків, що виявився в образі каменя, об який розбиті будуть грішники. Цей образ, як і кожна біблійна ремінісценція, переосмислюється, конкретизується в «Кобзарі», зберігаючи водночас поетичність і силу.

Вавилоне,
Дщере окаянна!
Блажен той, хто заплатить
За твої кайдани!
Блажен! Блажен! Тебе, зляя,
В радості застане
І розіб'є дітей твоїх
О холодний камень²⁷.

Емоційність посилюється епітетом холодний. Образ холодного каменя, очевидно, дуже зацікавив Т. Шевченка, бо через три дні після написання 136 псалма поет звернувся до нього в поезії «Три літа»:

І день, не день, і йде не йде,
А літа стрілою
Пролітають, забирають
Все добре з собою.
Окрадають добрі думи,
О холодний камень
Розбивають серце наше
І співають амінь²⁸.

²⁶ Шевченко Т. Повн. збір. творів. Там само. – Т. 1. – С. 268.

²⁷ Шевченко Т. Повн. збір. творів. Там само. – Т. 2. – С. 263.

Ці слова майстерно передає Чеслав Ястшембец-Козловський:

Dnie się wloką ślamazarnie,
Lata – błyskawicą
Mkną, wnet umkną, wszystko dobre
Ze sobą pochwyca.
Okradają z dobrych myśli,
O bezduszny kamień
Rozbijają serce nasze
I śpiewają amen.
(«Try lata»)²⁹.

Він у своїх перекладах зберігає історичну лексику і військову термінологію, яка означає військові угруповання та їх види (військо, табір, кіш, товариство, обоз, компаніїці, драгуни), військову ієрархію (гетьман, отаман, кошовий, полковник, есаул, старшина, козак лейстровий, воєвода, капітан, хан, мурза, яничар), атрибути військової влади (клейноди, булава, бунчук, труба), зброю, військове спорядження, воєнні споруди (гармата, гаківниця, самопал, рушниця, спис, ратище, чайка, байдарка, намет, панцир, крепость), військовий одяг (жупан, мундир), історичні назви міст і сіл (Бендери, Полтава, Хортиця), де відбувалися значні події, імена визначних історичних діячів (Хмельницький, Мазепа).

Перекладач, усвідомлюючи значущість історичної термінології, цілковито зберігає її, напр., у вірші «Нащо мені женитися»:

На весілля товариство
Вийде погуляти
Та винесе самопали,
Викотить гармату.
Як понесуть товариша
В нову світлицю,
Загомонять самопали,
Гукнуть гаківниці.
Як положать отамана
В новій хаті спати,
Заголосить, як та мати,
Голосна гармата³⁰.

У перекладі:

Na wesele towarzystwo

²⁸ Шевченко Т. Повн. збір. творів. Там само. – Т. 1. – С. 266.

²⁹ Szewczenko T. Utwory wybrane. Op. cit. – S. 144.

³⁰ Шевченко Т. Повн. збір. творів. Там само. – Т.2. – С. 173.

przybędzie ochoczo;
wezmą z sobą samopały,
armatę wytoczą.
Gdy poniosą towarzysza
do nowej świetlicy –
zapukają z samopałów,
huknąż hakownicy.
Kiedy do snu w nowej chacie
złożą atamana,
głośne działo się rozszlocha
by matka stroskana...
(«Poco miłbym się ożenić?»)³¹.

Окремо слід сказати про фольклорні виражальні засоби Т. Шевченка, їх глибокий народний характер. Поет створив численні образи відповідно до тих, що виступають у фольклорі навколо певних слів-назв. Таких опоетизованих слів багато. Вони сплітаються в цілу систему і стають органічними складниками як фольклору, так і Шевченкової лексики. Серед них, наприклад, луг, степ, хата, кінь, верба, тополя, калина, орел, соловейко, голуб та ін. Ось як вони виступають на фоні Шевченкових контекстів. В оригіналі:

Давно стоїть, виглядає
Запорожця з Лугу.
(«Сон. Гори мої високії...»)³².

У перекладі:

Dawno stoi tak, wygląda
Zaporożca z Łuhu.
(«Sen. Góry me wysokoszczytne»)³³.

В оригіналі:

Як мандрували день і ніч,
Як покидали запорожці
Великий Луг і матір Січ...
(«Іржавець»)³⁴.

У перекладі:

Gdy naszych dotknął klęski bicz,

³¹ На хвилі доби. Хрестоматія польської літературної періодики 20-30-их років ХХ ст. / Упор., вступне слово та пер. С. І. Кравченко. – Луцьк, 2007. – С. 182-183.

³² Шевченко Т. Повн. збір. творів. Там само. – Т. 2. – С. 29.

³³ Szewczenko T. Utwory wybrane. Op. cit. – S. 166.

³⁴ Шевченко Т. Повн. збір. творів. Там само. – Т. 1. – С. 33.

Gdy opuszczali zaporoską
Ziemię – Wielki Łuh i Sicz...
(«Rzawiec»)³⁵.

В оригіналі:

Дотанцював аж до брами,
Крикнув: «Пугу! Пугу!
Привітайте, святі ченці,
Товариша з Лугу!»
(«Чернець»)³⁶.

У перекладі:

Dotańcował aż pod bramę,
Huknął: «Puhu-puhu!
Powitajcie, święci mnisi,
Towarzysza z Łuhu!»
(«Mnich»)³⁷.

Образ лугу часто зустрічається в народних піснях. Наприклад, у пісні «Та на біду, на горе козак уродився»:

«Чи є в тебе, козаченьку, отець, рідна мати?»
«Ой є в мене родина – вся Україна, –
Ой Великий Луг – батько, а Січ – моя мати, –
Та доведеться сіромасі в неволі погигати!»³⁸.

Або строфа із пісні «Ой Січ – мати»:

Ой Січ – мати, ой Січ – мати,
А Великий Луг – батько...
Гей, що в Лузі добре заробити,
Те у Січі пропити³⁹.

Ось фрагмент із пісні «Ой сів пугач на могилі»:

Ой сів пугач на могилі
Та й крикнув він: «Пугу!
Привітайте, козаченьки,
Товариша з Лугу!»⁴⁰

Образ Лугу зустрічаємо у піснях «Сидить пугач на могилі»,

³⁵ Szewczenko T. Utwory wybrane. Op. cit. – S. 172.

³⁶ Шевченко Т. Повн. збір. творів. Там само. – Т. 2. – С. 39.

³⁷ Szewczenko T. Utwory wybrane. Op. cit. – S. 179-180.

³⁸ Українські народні пісні. Пісні суспільно-побутові / Упор., підгот. текстів і вст. ст. О. М. Хмільвської. – К.: Музична Україна, 1967. – 736 с. – С. 99.

³⁹ Українські народні пісні. Там само. – С. 144.

⁴⁰ Українські народні пісні. Там само. – С. 198.

«Ой пішов чумак у дорогу», «Ой і не знав Харко та Захарченко», «Вилетів пугач на могилу», «Ой у лузі, лузі», «Ой у лузі та і при березі», «Ой у лузі калина», «Куда були луги-туги», «Гей, у лузі береза стояла», «Ой у лузі, лузі зозулька кувала», «Ой у лузі калина весь світ іскрасила», «Зацвіла калина в лузі», «Ой піду я понад лугом», «Ой не шуми, луже» та ін. Часто у віршах Т. Шевченка повторюється лексема степ.

В оригіналі:

На могилі кобзар сидить
Та на кобзі грає.
Кругом його степ, як море
Широке, синіє...
(«Перебендя»)⁴¹.

У перекладі:

Na mogile siedzi kobzarsz,
Gra sobie i śpiewa.
Step dokoła błękitnieje
Jak bezkresne morze...
(«Perebendia»)⁴².

В оригіналі:

Старий заховавсь
В степу на могилі, щоб ніхто не бачив.
(«Перебендя»)⁴³.

У перекладі:

Hej, ukrył się dziad
Na mogile w stepie, gdzie go nikt nie zoczy.
(«Perebendia»)⁴⁴.

В оригіналі:

Розійдемось, рознесемо
В степи, в ліси свою недолю...
(«Згадайте, братія моя...»)⁴⁵.

У перекладі:

Rozwłóczył swej niedoli nić
Po stepach, lasach...
(«Wspomnijcie, bracia moi, czas...»)⁴⁶.

⁴¹ Шевченко Т. Повн. збір. творів. Там само. – Т. 1. – С. 45-46.

⁴² Szewczenko T. Utwory wybrane. Op. cit. – S. 179-180.

⁴³ Шевченко Т. Повн. збір. творів. Там само. – Т. 1. – С. 46.

⁴⁴ Szewczenko T. Utwory wybrane. Op. cit. – S. 27.

⁴⁵ Шевченко Т. Повн. збір. творів. Там само. – Т. 1. – С. 6.

В оригіналі:

І слово правди і любові
В стеги і добрі рознесли!
(«Чи ми ще зійдемося знову?»)⁴⁷.
У перекладі:

У перекладі:

A słowo prawdy i miłości
Rozniesie w stepie, pustce niemej?
(«Czy jeszcze kiedy się zjeździemy»)⁴⁸.

Слово степ одне із наскрізних у народних піснях, наприклад:

Доведеться, милий,
В степу ночувати,
Чорненькими кудрями
Стеги устилати...
(«Коло млина, коло млина»)⁴⁹.
Посіддали кониченьки,
В стеги подалися.
(«Ой пили, пили козаченки»)⁵⁰.
Да йди в тії стеги, де я пробуваю,
Де я пробуваю, собі здобич маю.
А я пробуваю в степу на роздоллі...
(«Зашуміли луги, ще й бистрії ріки»)⁵¹.

Можна навести й назви пісень, у яких вжито слово степ: «Ой там в степу при дорозі», «Ой у степу на могилі», «Стеги-поля та Мультявськії», «Ой колись були стеги» та ін.

Лексика поета – це винятково багатий матеріал, який дозволяє розкрити зв'язки Тараса Шевченка з народною стихією. Звернімо увагу на повтор лексеми хата, зокрема у вірші «Сон. Гори мої високіі...», в оригіналі:

Хати біленькі виглядають,⁵²
Мов діти в білих сорочках⁵².

У перекладі:

Bielutkie wyzierają chatki,

⁴⁶ Szewczenko T. *Utwory wybrane*. Op. cit. – S. 161.

⁴⁷ Шевченко Т. Повн. зібр. творів. Там само. – Т. 1. – С. 13.

⁴⁸ Szewczenko T. *Utwory wybrane*. Op. cit. – S. 160.

⁴⁹ Українські народні пісні. Там само. – С. 74.

⁵⁰ Українські народні пісні. Там само. – С. 105.

⁵¹ Українські народні пісні. Там само. – С. 170.

⁵² Шевченко Т. Повн. зібр. творів. Там само. – Т. 2. – С. 29.

By w koszulinach białych dziatki⁵³.

В оригіналі:

Стоїть одним-одна хатина...
З хатини видно Україну
І всю Гетьманщину кругом⁵⁴.

У перекладі:

Samotna stoi chałupina.
Z chałupki widna Ukraina
I hetmańszczyzna cała w krąg.
(«Sen. Góry me wysokoszczytne»)⁵⁵.

Або у вірші «А. О. Козачковському», в оригіналі:

І може, в тихій твоїй хаті
Я буду знову розмовляти
З тобою, друже мій⁵⁶.

У перекладі:

I może w cichej twojej chacie
Wędziemy jeszcze, miły bracie,
We dwóch rozmawiać kiedy?
(«Do A.Kozaczkowskiego»)⁵⁷.

Образ хати також часто зустрічаємо в народних піснях.

Треба, мати, майстрів звати,
Мені хату збудувати.
І без дверець, без віконець,
Щоб вітронько не віяло
І сонечко не сяяло.
Мені в двері не ходити,
А в віконця не глядіти,
Мені, мати, в землі пріти.
(«Та ой на морі на синьому»)⁵⁸.

Але шукай китаєчки,
Зеленої муравочки,
Хати без двер, без віконець –
Аж там мені вічний кінець.

⁵³ Szewczenko T. *Utwory wybrane*. Op. cit. – S. 166.

⁵⁴ Шевченко Т. Повн. збір. творів. Там само. – Т. 2. – С. 30.

⁵⁵ Szewczenko T. *Utwory wybrane*. Op. cit. – S. 167.

⁵⁶ Шевченко Т. Повн. збір. творів. Там само. – Т. 2. – С. 48.

⁵⁷ Szewczenko T. *Utwory wybrane*. Op. cit. – S. 187.

⁵⁸ Українські народні пісні. Там само. – С. 162.

(«Ци ви, кури, не пієте»)⁵⁹.
Мила цеє як зачула,
То вибігла з хати боса,
То вибігла з хати боса,
З хати боса, без пояса.
(«Йшли татари по долині»)⁶⁰.

Своєрідно відгукується у Шевченкових рядках і лексема кінь, передаючи народнопісенну мелодику, стиль і колорит, як у вірші «Ой крикнули сірі гуси»:

В оригіналі:

А із школи його взявши,
Коня купила,
А коня йому купивши,
Сідельце сама
Самим шовком вишивала,
Златом окула,
Одягла його в червоний
В жупан дорогий.
Посадила на коника...
– Гляньте, вороги!
Подивітесь! – Та й повела
Коня вздовж села⁶¹.

У перекладі:

Z szkół zabrawszy konia dała,
Co wędzidło żuł.
Konia mu kupiwszy, sama
Czaprak siadła szyć,
A do naftu – szczery jedwab,
Złotą brała nić.
W atlasowy żupan nowy
Przyodziła go,
Na konika posadziła:
«Wrogi, spójrzcie no!
Podziwiającie!» I za uzdę
Wiodła po wsi...
(«Oj, krzykneły szare gęsi...»)⁶².

У багатьох народних піснях фігурує образ коня:

⁵⁹ Українські народні пісні. Там само. – С. 27.

⁶⁰ Українські народні пісні. Там само. – С. 33.

⁶¹ Шевченко Т. Повн. збір. творів. Там само. – Т. 2. – С. 174.

⁶² Szewczenko T. Utwory wybrane. Op. cit. – S. 218.

Ой не ржи ти, вороний коню, з двора ідучи,
Заржи ти, вороний коню, на круту гору йдучи.
(«Ой мандрував молодий козак»)⁶³.

Куплю тобі, синку,
Коня вороного...
Куплю тобі, синку,
Коня вороного.
Прийде темна нічка –
Говори до нього.
(«Ой дуб на березу»)⁶⁴.

Ой плаче, плаче молодий козаче
На конику вороному.
«Вороний коню! Грай ти підо мною,
Да розбий ти тугу мою!»
(«Ой криче, криче чорненький ворон»)⁶⁵.

Наведені приклади – свідчення того, що поезія Т. Шевченка відзначається найвищою простотою форми і змісту, композиції і вислову, простотою, безпосередністю і символічністю, що характерно для народних пісень. Це дає досить яскраве уявлення про глибокий народний характер його творів. До глибоко мовних народних категорій належать народно-експресивні форми слів, численні морфологічні відмінки, створені голубливо-пестливими суфіксами (личенько, голубонько, голівонька), метафоризовані слова (будити волю, гіркі сльози, воля степом укривалась) порівняльні конструкції, народнопісенні епітети (червона калина, синє море, чорні брови, вольна воля) та інші. І головне, що всі ці художні якості мови, її «таємничі засоби», фразеологізми, окремі граматичні категорії, різноманітні синтаксичні одиниці перекладачеві вдалося адекватно відтворити.

Ч. Ястшембець-Козловський як митець великої пошани до мислі та інтелекту віддав належне своєму духовному вчителеві Юзефу Гоене-Вронському, витлумачив із французької і перевидав його книги «Prawo tworzenia» («Право творення», 1933), «Propedeutyka mesjaniczna» («Пропедевтика месіанічна», 1934), «Geneza filozofii absolutnej» («Генеza абсолютної філософії», 1937), статтю «Zagadnienie moralności autotelicznej» («Питання автентичної моральності»), надруковану у часописі «Nauka i Sztuka», 1946, nr 5-6), а також книгу Христіана Херфілса «Zarys

⁶³ Українські народні пісні. Там само. – С. 69.

⁶⁴ Українські народні пісні. Там само. – С. 124-125.

⁶⁵ Українські народні пісні. Там само. – С. 70.

religii naukowej. Wstęp do Wrońskiego filozofa i reformatora» («Нарис наукової релігії. Вступ до Вронського філософа і реформатора», 1928).

Наш земляк переклав з української на польську збірку Євгена Маланюка «Hellada sterowa» («Степова Еллада» Варшава, 1936, бібліотека часопису «Zet»). У журналі «Biuletyn Polsko-Ukraiński» були вміщені в його перекладі вірші Олега Ольжича «Klasztor» («Монастир»), «Hannibal w Italii» («Ганнібал в Італії») (обидва – 1937, nr4), «Prorok» («Пророк», 1937, nr 36), «Akwarium» («Акваріум»), «Żmija» («Змій») (1938, nr 8), вірш Євгена Маланюка «To nie był bój. Ochłapy siekl potężne...» («То був не бій. Могутні м'язи різав...», 1935, nr 8). У часописі «Zet» були опубліковані в його інтерпретації інші вірші Євгена Маланюка: «Wieczne» («Вічне», 1935, nr 9), «Wspomnienie» («Спогад», 1935-1936, nr 14), «Sonet» («Сонет»), «Ukraińskie bizanckie zrenice...» («Українські візантійські очі...») (обидва – 1936, nr 17), «Wizija» («Візія», 1933, nr 4).

Великої майстерності вимагав переклад циклу «Krag życia» («Коло життєве») Юрія Клена. Так, перший вірш цього циклу «Niemowle» («Немовлятко») оригінальний тим, що його «я» (ліричний суб'єкт) відчуває своє тіло, хоча до ХХ століття майже вся поезія була безтілесною і безіменною. Фізичне «я» у творі, тобто плоть (сома) змальовані в анатомічній диференціації основних «каналів» зв'язку зі світом, «змислів» (за Іваном Франком): Дотик, Нюх, Зрок, Слух, Смак:

Всі почуття завили враз, мов звірі.
Накинулись на мене Дотик, Нюх,
і шматували мозок Зрок і Слух.
Мене на часті рвали всі чотири,
і тільки Смак, з яким я жив у мирі,
мене за рученьку, мов добрий друг,
вів у життя, як на широкий луг.
Я так йому одному тільки вірив,
що речі всі, такі мені чудні,
враз поділив на смачні й несмачні.
Це він втишав мої нічні квиління...
А згодом Дотик, теплий, як вовча,
страхи приспав. І так поволі я
вступав в мої безмірні володіння...⁶⁶

Перекладач, збагачений ідеями Юзефа Гоене-Вронського, легко

⁶⁶ На хвилі доби. Там само. – С. 250.

вловив ідею підміни «каналів» зв'язку зі світом, «зміслив», «внутрішнім слухом» і «внутрішнім зором». Саме вони здатні осягнути «хімерний світ, де дива і страхіття / чигають тут і там, і кожен жук / щасливим скарбом сам повзе до рук; / де кільчиться, мов змії, звисле віття».

Ryknęły wszystkie zmysły wraz, jak zwierze...
Wzrok, Słuch i Dotyk na mnie się rzuciły
I z Powonieniem wespół – mózg drażyły.
Wszystkie mię czery darły mierze.
Tylko ze Smakiem zawarłem przymierze;
on mię za rączkę, jak przyjaciel miły,
prowadził w życia kołowrót zawiły.
Jemu jednemu tak – bywało – wierzę,
żem wszystkie rzeczy, wielce mi cudaczne,
wnet na niesmaczne podzielił i smaczne.
To on uciszał me nocne kwilenie...
A z czasem Dotyk, niby w wilczę ciepły,
utulił lęki. Tak niepostrzeżenie
w bezmiar swych władzań wstąpiłem, okrzeplę.

У плані вираження – у творі змодельовано цілковите розподібнення людини, її перетворення в мудреця, в плані змісту – збережено тотожність ліричного суб'єкта самому собі і наближення до його духовного інваріанта. Ліричне «я» ніби отримує інші органи сприймання і віщування, себто перебудовується, і ця перебудова сягає християнської традиції. Адже, за Гоене-Вронським, мета людського буття, його скорос – дослухання до Бога і прагнення з'єднатися з ним. Адже людина лише креатура, залежна від спокус тварного світу. Тому вона має постійно оновлювати свої інтенції, щоб вони були здатні сприймати божественне. Не випадково в циклі підлягають заміні саме органи комунікації, «змісли». Вони надто «земні», щоб сприйняти і зрозуміти суть речей, тобто божественну істину. Тому мають бути активізовані внутрішній зір і слух. Таким є лейтмотив усієї перекладацької діяльності нашого земляка.

Після перекладача залишилося близько трьохсот оповідань, есе, статей, фейлетонів, нарисів, які друкувалися на сторінках періодики. Йому також належить переклад роману «Таврія» («Таурія») Олесь Гончара (Варшава, 1955).

**Александр Астафьев.
Произведения Тараса Шевченко
в переводе Чеслава Ястшембца-Козловского**

В статье рассмотрен вопрос художественно-переводческого мастерства Ч. Ястшембца-Козловского, его умения воссоздать всю сложность поэтики Шевченко, ее связь с устной народной песней, богатство лексики и тропов, эмоциональное звучание и ритмичную выразительность, тонкости строфики и эволюцию рифм.

Ключевые слова: *художественный перевод, адекватность, семантика, мистика, образная система, ритмика, лексика, фигуры и тропы.*

**Alexander Astafyev.
Shevchenko's works in translation Czeslaw Yastshembec-Kozlovsky**

The article deals with issues of art and skill of translating Ch.Yastshembtsya-Kozlovsky, its ability to reproduce the complexity of poetics Shevchenko, its relationship with oral folk song, lexical richness and trope, emotional sound and rhythmic expressiveness, subtlety and evolution strofiky rhymes.

Key words: *literary translation, adequacy, meaning, mysticism, imagery of, rhythm, vocabulary, figures and tropes.*